

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

19e jaargang nr. 35 4 september 1966

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

„Vietnam; een Amerikaans nationaal trauma”

Met uitzondering van de burgeroorlog, in de 19e eeuw, heeft waarschijnlijk geen enkel gewapend conflict Amerika meer beroerd dan de huidige oorlog in Vietnam.

Vietnam is voor de Verenigde Staten een nationaal trauma geworden en de burgers in dit land, die in grote meerderheid de regering steunen, voelen zich er hartstochtelijk bij betrokken. De zin of onzin van de oorlog wordt iedere dag weer in de kranten besproken en parlementsleden worden door de publieke opinie gedwongen zich vóór of tégen te verklaren. Ik geloof niet dat er enig ander land in de wereld bestaat waarin publiekelijke discussie van een regeringspolitiek kon plaats hebben op de schaal van de Verenigde Staten, terwijl een oorlog aan de gang was. Bijna iedere universiteit en zeer vele middelbare onderwijsinstellingen hebben debatten gevoerd tussen personen voor en tegen de Vietnamese oorlog. In de Protestantse, Katholieke en Joodse Kerken, hebben priesters en rabbijnen hun scharen aangemoedigd hun houding te bepalen. In vele anti-oorlog demonstraties spelen geestelijken een prominente rol. De reden is natuurlijk een soort knagende onzekerheid of dit een rechtvaardige oorlog is. Men is anti-communistisch in Amerika, maar noch militaristisch of imperialistisch. Er zijn diepe twijfels in vele Amerikanen. Tienduizenden leraren, vakbewegingsleden, studenten, zakenlieden, acteurs, schilders, beeldhouwers, havenarbeiders en militairen, hebben gehele pagina's in de belangrijkste nieuwsbladen gekocht, om in vlijmscherpe argumenten hun bepaalde positie uiteen te zetten.

Maar intussen bevinden er zich nu ongeveer 400.000 manschappen in Vietnam — velen van hen neger-vrijwilligers en de dagelijkse verlieslijsten groeien onrustbarend.

Toen Hanoi aankondigde dat het de gevangen genomen Amerikaanse piloten als oorlogsmisdadigers zou gaan berechten, reageerden zeer velen met de openlijke wens dat men dan Noord Vietnam maar plat moest gooien. Maar in de Senaat waren er direct een aantal mannen die de regering tot matigheid maanden. En toen maarschalk Ky verklaarde oorlog tegen China te wensen, stonden 47 2e Kamerleden op om openlijk en dui-

delijk uit te spreken dat Ky de Amerikaanse politiek niet formuleert en dat de U.S. geen oorlog met China zoekt. Amerikanen, die gewend zijn aan vrij snelle overwinningen op militair gebied, zien achter in de partisanen-oorlogvoering van de Vietcong een laffe psychologie, die zij noch begrijpen kunnen, noch aanvaarden. De doorsnee Amerikaan ziet zichzelf als een vredelievende man in een vredelievende natie en kan het ideologische fanatisme van de Vietcong niet verstaan. Het is hem vreemd. Waarom zou een klein, onontwikkeld landje, zoals Noord Vietnam, oorlog willen blijven voeren tegen de machtige United States, wanneer iedereen weet, dat met haar atomische wapens de V.S. Noord Vietnam in een paar uur van de wereldkaart zou kunnen vegen? Er zijn méér vreemde kwesties met betrekking tot Vietnam, die de Amerikanen bezighouden en die van humanistisch gezichtspunt van belang zijn. Ik bedoel het feit, dat een aantal jonge mensen hier zelfmoord gepleegd hebben door zelfverbranding, om protest tegen de oorlog aan te tekenen. Dit is een pragmatisch volk, toegewijd aan de gedachte om het beste van het leven te maken. De politieke zelfmoorden van een Quaker en een gelovig Rooms Katholiek pacifist zijn volkomen onbegrijpelijk voor de meeste mensen hier. Wat wilden deze mannen door hun dood uitdrukken? Wat hoopten zij te bereiken? Waarom, indien zij geen soldaten wilden zijn, meldden zij zich niet als principiële dienstweigeraars aan? Wat voor zin heeft het de dood te zoeken vóór het nodig is?

Amerikanen zijn patriottisch, maar zij zijn niet nationalistisch. Dat wie dan ook, uit eigen beweging, de dood zou zoeken voor een gedachte of principe, is hen volkomen onbegrijpelijk. Maar toch hebben die zelfmoorden natuurlijk verontwaardigend gewerkt. Het heeft de spanningen in het land verhoogd en velen gedwongen zich af te vragen of er morele grond is voor de interventie aan de ene kant, of noodzaak voor méér interventie aan de andere kant. Hoewel het onzin zou zijn zich als oppervlakkig criticus van deze pacifisten en hun motieven op te werpen moet ik toch zeggen dat in Humanistische kringen er zeer weinig sympathie voor hun daden bestaat. Eerbied,

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 4 september 1966

misschien voor hun eenzame moed, maar geen sympathie. Ik sluit me daarbij aan, want zelfmoord — voor wat voor politieke redenen dan ook — lijkt me een vreselijke daad. Zelfmoord heeft altijd te veel persoonlijke elementen in zich om maar als martelarendom toegejuicht te worden. De vraag voor vele Amerikanen is dan ook méér gecompliceerd. Zij vragen zich af: kunnen vredesgestes betekenis hebben wanneer men een vijand heeft die absoluut van geen compromis wil weten?

Het is niet zonder betekenis, dat president Johnson's populariteit steeds omhóóg gaat als hij tot intensificering van de oorlog besluit en dáált wanneer hij tracht Ho Chi Minh naar Genève te krijgen voor wapenstilstandsbesprekingen.

Amerikanen zijn niet oorlogszuchtig, maar sinds de oorlog in Korea is er hier een grimmige vastbeslotenheid om militair communistische agressie te stoppen. De tragische moeilijkheid is natuurlijk om te weten wat een sociaal revolutionaire beweging is en wat een communistische greep naar de macht. De Japanse aanval op Pearl Harbor in 1941 heeft de angst voor een overval diep doen wortelen. Er is hier intussen toch een vredesbeweging gegroeid, die zelfs voor Amerika uniek is.

Tendele is die vredesbeweging door de oude pacifisten begonnen, maar de overgrote aanhang komt van jonge mensen, mannen en vrouwen, die geen enkele politieke achtergrond hebben. Hun positie is een morele positie. Zij zijn geen pacifisten maar veroordelen de huidige oorlog in Vietnam op typisch Amerikaanse gronden. Amerika, zo gaat hun redenering, is een land dat een grote revolutie begon toen het zich baseerde op het zelfbeschikkingsrecht van vroegere koloniale gebieden. Het hielp vele nieuwe naties — Indonesië onder andere — in de beginperiode van hun onafhankelijkheid. De oorlog in Vietnam is een burgeroorlog tussen het militaire regime van Saigon en het communistische regime van Ho Chi Minh in het Noorden. Het is een Vietnamese oorlog en het is alleen maar een Amerikaanse oorlog geworden door de blunders van de militairen en van Buitenlandse Zaken. Daarom is dit een immorele oorlog, waarin Amerikanen gedwongen zijn steeds drastischer wapens te gebruiken en met het gevaar van een gewapend conflict met China. Zij die zo redeneren vragen zich verder af of de president niet te veel macht heeft, indien hij — zoals nu het geval is — het land een oorlog in kan sturen zonder oorlogsverklaring van het parlement. Deze opvattingen zijn natuurlijk versterkt door de debatten in de

Abonneert u op

International Humanism

3-maandelijks tijdschrift
van de International and
Ethical Union

Abonnementsprijs f 3,50 per jaar
Inlichtingen: postbus 114, Utrecht

lijst van boeken en brochures

verkrijgbaar bij
**humanistisch
verbond**
oudedracht 182
utrecht
telefoon 030-10163
postgiro 30.49.60

Op aanvraag gratis verkrijgbaar
Postbus 114 — Utrecht

Senaat en vooral door de kritiek van senatoren zoals Fullbright, Church, Morse en Gruening op de Johnson-regering. Fullbright noemde de Amerikaanse interventie „de arrogantie van hen die macht hebben” en dat werd de kerngedachte van een vredesdemonstratie voor het Witte Huis in Washington. Er waren misschien 10—20.000 mensen, velen jongeren; veel jonge moeders met kinderwagens en het was de stilste demonstratie die ik ooit gezien heb. Geen geroep, geen slogans. Naast de oude socialist, Norman Thomas, sprak — keurig door de hoofdstadpolitie beschermd — de wereldbekende kinderarts Benjamin Spock. Een leidende Humanistische spreker tegen de oorlog was prof. Jerome Frank, een psychiater aan de John Hopkins Universiteit in Baltimore, Maryland. Het geheel werd besloten met het zingen van het lied voor de negerrechten „We Shall Overcome”, een melancholisch lied, bijna een gebed. Het klonk als een pleidooi van alle eeuwen op een heuvel in Washington DC. In de kerken heeft de Vietnamese krijg veel geschokte gevoelens naar voren geroepen. Enige Rooms Katholieke priesters, zich baserend op Paus John's Encycliciek „Pacem in Terris”, zijn in enkele gevallen door hun bisschoppen van hun priesterstatus vervallen verklaard voor hun ál te strijdvaardige anti-oorlogshouding. Sommige van de grootste Protestantse kerkgemeenschappen hebben gepassioneerde synode-vergaderingen gehouden over Vietnam, waarin elkaar opponerende standpunten met grote hitte verdeeld werden. Joods orthodoxe rabbijnen hebben zich vóór de Johnson politiek uitgelaten, terwijl hun liberaal-joodse collega's ertegen zijn. De Amerikaanse Ethische Unie, het equivalent

van het Humanistisch Verbond, nam met grote meerderheid een resolutie aan op zijn jaarvergadering, dat een klemmend verzoek inhield aan de regering voor ogenblikkelijke wapenstilstand en onderhandelingen met de Vietcong. Een belangrijk probleem dat hand in hand gaat met de gehele oorlogsatmosfeer is natuurlijk in hoeverre men, als loyaal staatsburger, zijn regering kan bekritisseren in oorlogstijd. En toch, een vrijheidslievend land mag de meningsvrijheid niet aantasten indien het niet besmet wil worden met de infectie van oorlogspsychose. Maar de regering is niet altijd geheel open geweest met zijn informatie. Het eerste aanbod van onderhandelingen van Hanoi werd bijvoorbeeld pas bekend nádat Adlai Stevenson gestorven was. Een journalist publiceerde toen een interview met de ambassadeur, dat vlak voor zijn hartaanval gehouden was. Wat is veroorloofd in oorlogstijd en wat niet? Wat is het nationale belang? Spoedig, als deze oorlog nog veel langer doorgaat, zullen er duizenden doden zijn in zeer vele Amerikaanse families. Dan is de tijd van debatteren voorbij. Velen zijn angstig dat dan oorlog met China onvermijdelijk zal worden. Het is met deze ontwikkeling voor ogen dat de scherpste critici van president Johnson zich tot Ho Chi Minh gericht hebben met het dringende verzoek om Amerikaanse piloten niet als oorlogsmisdadigers te be-rechten, maar als krijgsgevangenen te behan-delen. Er is vrees dat de drang voor nóg grotere militaire machtontplooiing Amerika op koers naar een derde wereldoorlog zou kunnen zetten. De voormalige U.S.-ambassadeur in Moskou, Kennan, sprekend voor een van de Senaat-com-missies haalde een uitspraak aan van een van de eerste politici van de Amerikaanse republiek, John Quincy Adams. Meer dan 140 jaar geleden zei Adams:

„(Amerika) weet heel wel dat wanneer zij ten strijde gaat, zelfs voor het doel van onafhanke-lijkheid voor anderen, dat ze zich dan niet meer terug kan trekken... en intrige, ambities en hebzucht zullen dan haar principes van vrijheid teniet doen. Haar fundamentele politiek zal dan veranderen van advocaat van de vrijheid tot ad-vocaat van pure macht. Misschien zou Amerika dan dictator van de wereld kunnen worden, maar ze zou dan niet langer meester zijn van haar eigen geest”.

Het is bezorgheid voor een ontwikkeling van dit karakter dat vele Amerikanen doet werken voor een spoedige beëindiging van het conflict. Maar aan de andere kant is het duidelijk dat hoemeer de koppige onwillendheid van Ho Chi Minh om te onderhandelen voortgaat, hoemeer dit volk als geheel, wat ook de bezwaren, zich achter zijn regering zal scharen. En toch blijft twijfel be-staan, zelfs van de kant van hen die het met de regering eens zijn of meer bombardementen van een niet-industrieel land, zoals Noord-Vietnam, eerder tot onderhandelingsbereidheid kan leiden. Die twijfel is versterkt door de morele verward-heid in Amerika, ten opzichte van de huidige

Kalender 1967

De kalender 1967 van het
Humanistisch Verbond
is verschenen.
Deze is wederom in
2-kleurendruk uitgevoerd.

De prijs is **f 3.00**

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door
storting of overschrijving van f 3,— op post-
rekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Ver-
bond, Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1967.

Zuid-Vietnamese regering. De kwestie of de be-
volking werkelijk achter de generalen staat, is
een zorgwekkende voor miljoenen Amerikanen,
die op godsdienstige of filosofische gronden, al-
tijd een zekere achterdocht tegen staatsordening
als zodanig koesteren. Dit is een ordelijk land
met zeer geringe eerbied voor gezag als een
maatschappelijke instelling. Dit is de kracht van
de Amerikaanse burgervrijheid en komt met
iedere verkiezing ook weer te boven. Het is het
tegenovergestelde van het Duitse „Ordnung Muss
Sein”, want zijn grond is niet respect voor het
gezag als zodanig, maar respect dat door wie dan
ook gewonnen kan worden door de zaken van de
gemeenschap praktisch te leiden.

Luchtmaarschalk Ky in Saigon, die eens ver-
klaarde dat Hitler zijn grote held was, zou in
Amerika van de baan gelachen worden. Maar
het nationale trauma voor zover het agressief
communisme aangaat, ligt diep. Men steunt Tito,
zendt graan naar Polen, doet zaken met Roemenië
en de Sovjet Unie. Maar militair communisme
wekt een bijna instinctieve reactie. Men moet
deze nationaal-morele grond in het Amerikaan-
se volk niet onderschatten. Uit diezelfde grond
groeide het Marshall-plan en op het ogenblik
— of men het daar nu mee eens is of niet — is
er ook een vastberadenheid uit gegroeid om niet
in Vietnam te capituleren, hoeveel en hoe duur
het ook zijn moge in mensenlevens en kosten.
Ik wilde dat ik u een wat luchthartiger toestand
kon schetsen, maar dit is, geloof ik, de kern van
de Amerikaanse realiteit.

MATTHEW IES SPETTER

lezingen voor de radio

Zondag 11 september VARA 9.45 uur:

R. de la Rie: „Gezag, wat doen wij daar eigenlijk mee?”

Zondag 18 september VARA 9.45 uur:

S. Bouma: „Confrontatie met het leed”.

Zondag 25 september VARA 9.45 uur:

J. L. Broeckx: „Kunst en vrijheid”.

(Prof. R. Mutai, geb. 1890, van 1939 tot 1959 hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Tokyo Universiteit voor Opvoeding, is de grondlegger van het „Derde Humanisme” in Japan, naast het socialistisch humanisme van Marx en het existentialistisch humanisme van Sartre. In 1959 heeft Mutai zijn kerngedachten samengevat in een opstel „*Twee grondslagen van de menselijke werkelijkheid*” waaruit hier een fragment wordt vertaald)

Onder de grondslagen van de menselijke werkelijkheid versta ik de maatschappelijke grondslag en de existentiële grondslag. Ze horen niet tot de „mens als zodanig” of tot het „zijn in het algemeen”. Ze zijn pas kenmerkend voor de mens in de historische situatie. De menselijke werkelijkheid is niet los te denken van werkelijke mensen in een werkelijk historisch tijdperk. Deze menselijke werkelijkheid heeft haar twee wortelen in de maatschappelijke verhoudingen van de historische situatie en in de existentiële beleving van deze historische situatie door de individuele mens.

De maatschappelijke grondslag bepaalt het maatschappelijke aspect van de menselijke werkelijkheid; de existentiële grondslag bepaalt het existentiële aspect van deze werkelijkheid. De eerste heeft betrekking op het bestaan van de mens ingebed in maatschappelijke relaties; de tweede heeft betrekking op het bestaan van de mens als individu. De mens als totaliteit is een synthese van deze twee onderscheiden aspecten van zijn werkelijkheid, een synthese van de twee mogelijke menselijke zijnswijzen. Maatschappelijk zijn is één kant van het menselijke zijn, existentie een andere kant. Deze twee zijnswijzen zijn niet van elkaar los te maken. Maar zij kunnen niet van elkaar worden afgeleid. Beide zijnswijzen zijn fundamenteel en beide zijn kenmerkend juist voor de (totale) mens. Existentie is persoonlijk en individueel. Existentie is een wijze van zijn waarbij het eigene en persoonlijke, het authentieke en als waarachtig gevoelde en gewaardeerde tot verwetelijking komt. Maar dit eigene en persoonlijke kan zich niet anders uiten dan in de werkelijkheid van de historisch en maatschappelijk bepaalde situatie. Maatschappelijkheid is een doordrenkt zijn van het menselijk bestaan door krachten die de mens meesleuren in allerlei plichten, verbanden, bestemmingen.

In de wederzijdse spanning van het maatschappelijke en existentiële krijgt de menselijke werkelijkheid een dynamisch karakter. De existentiële grondslag doet de mens leven van binnen uit, geeft een dimensie van zinvolheid aan zijn daden die innerlijk verantwoord moeten worden. Dat kan echter alleen in de mogelijkheden van de maatschappelijke, historisch bepaalde situatie. Dat kan alleen binnen de verzorgende, met zorgen omringende, voorzienende en naar materiële welvaart strevende maatschappij. Maar dat voortdurende zorgen, de materiële welvaart, het maatschappelijke welzijn krijgen pas zin in de eigen beleving van existentiële individuen. De maatschappelijke grondslag van de menselijke werkelijkheid zou, losgemaakt van de existentiële kant van de werkelijkheid, de mens doen onttaarden in een machine zonder smering. Het existentiële moment humaniseert de maatschappelijke kant van de werkelijkheid in de historische situatie. Omgekeerd betreft 't maatschappelijke moment de menselijke exis-

tentie als individu binnen de horizon van de „mensheid”, maakt dat individu tot één van velen, mens tussen mensen.

Wat is de maatschappelijke grondslag? De mens kan niet leven zonder voedsel, kleding en onderdak. Maar de meeste mensen produceren de noodzakelijke goederen niet zelf. Ze verschaffen zich de producten van de arbeid van anderen en verzekeren zich op grond van anderen. Ze zijn afhankelijk van de arbeid en zorgen van anderen. De totaliteit van deze zorgende en verzorgende betrekkingen maakt de maatschappelijke voorwaarde van het mens-zijn uit, maakt het de mens pas mogelijk mens te zijn. Zo is de mens een product van producten, van productieprocessen. Daarboven kan de mens in zijn eigen producerende arbeid zelf de maatschappelijke grondslag van het menselijke bestaan omvormen, nieuwe mogelijkheden scheppen, in de historische situatie zelf staande de historische werkelijkheid veranderen. De mens als sociaal-materiële wezen is geworteld in de maatschappelijke werkelijkheid. Maar hij is tevens de bewegende, maker en hervormer van die werkelijkheid. Hij blijft er niet in gevangen. De totale mens is meer dan alleen de sociaal-materiële mens.

Wat is de existentiële grondslag? De mens bestaat ook als individu en beleeft zijn leven als individu. Het begrip „existentie” is afgeleid van de unieke ervaring waarop Kierkegaard heeft gedoeld in zijn filosofie. Hij was het die in het midden van de 19e eeuw de nadruk legde op het unieke, eenmalige van de individuele ervaring van het menszijn, de diepte van de individuele menselijke ervaring en het legitieme dat deze ervaring inhoudt. Zijn denken vond uitdrukking in termen als „de enige” en „de uitverkorene”. In tegenstelling daarmee liet het Hegeliaanse denken het individu opgaan in het Absolute, het universele ideaal en beschouwde het de persoonlijke ervaring alleen als een tussenstap in de zelfexpressie *an-und-für-sich* van de Absolute Idee.

Menselijke werkelijkheid kan worden benaderd van twee aspecten, die onderling tegengesteld zijn. Men kan proberen om op te gaan in maatschappelijke verplichtingen, verbanden, rollen, mogelijkheden, carrières en zichzelf daarbij vergeten. Maar de existentie is er nog altijd en duikt vroeg of laat in het volle bewustzijn op. Men kan ook proberen zo veel mogelijk zichzelf te zijn en al het andere hieraan ondergeschikt te maken. Maar de innerlijke plicht tot verantwoording blijft. Men kan niet leven zonder sporen en vingerafdrukken achter te laten in de maatschappelijke werkelijkheid. De totale mens is beide, onvermijdelijk, onvoorwaardelijk in die zin dat het een niet afleidbaar is van het andere.

(Vert. Kwee Swan-Liat)

de humanist tussen de wereldmachten

De prijs bedraagt f 0,95. U kunt deze brochure bestellen door storting of overschrijving op giro-rekening no. 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht.